

A BOOK AS A CULT AND SPIRITUAL FOOD

Summary

This paper presents the development of the Armenian book publishing throughout the centuries, and it deals with the cultural activities of the Armenian medieval intellectuals and ascetics who left their own unforgettable mark in history of book publishing as well as in the Armenian culture in general.

During the period of five centuries the Armenian publishers enriched the national history of book publishing which developed outside the Armenian borders because of unfavorable historical circumstances in the motherland. The initiator of the Armenian book publishing was the priest whose name was Hakop and who added the nickname Meghapart (sinner) to his name. The first printed book was called Urbatagirk and it was issued in the faraway Venice in 1512 and it has been considered to be the beginning of the Armenian book publishing.

The National Library of Armenia has its place in the paper because it played a significant role in the history of the considerable number of generations of the Armenian people.

The author used rare materials from various archives. A new viewpoint was used to depict the relations between Serbia and Armenia which have multi-century tradition starting from the first Serbian archbishop Saint Sava up to now. Through the cooperation between Serbia and Armenia, the author thoroughly demonstrates the role of the Armenian printing which played a significant role in the Serbian culture development in the 19th century.

This text is the first attempt to thoroughly present the importance of the Armenian book, and on the other side our cultural relations are enriched thanks to the achievements of the people whose names were written with golden letters in the history of the Armenian and Serbian people.

At the end of the text a list of books, which the author donated as a gift to the Armenian libraries is presented.

Keywords: Babken Simonyan, National library, Armenia, book publishing, Serbo-Armenian relations, Meghapart, Saint Sava, Vuk Stefanović Karadžić

Babken Simonyan

СВЕТЛАНА ЈАНЧИЋ, 1948-

Народна библиотека Србије
Београд

УДК: 027.2:271.222(497.11)-774(450)

ЗАШТИТА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА ФОНДА БИБЛИОТЕКЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕНЕ ОПШТИНЕ У ТРСТУ

Сажетак: Аутор у раду описује напоре Народне библиотеке Србије да попише и заштити српске књиге у библиотекама, манастирима и црквама расутим изван граница земље. Описана је Библиотека Српске православне црквене општине у Трсту, у коме је крајем 18. и почетком 19. века живела бројна српска колонија образованих трговаца, просветитеља, филозофа и књижевника попут Доситеја Обрадовића, Јоакима Вујића, Вићентија Ракића и других. Књиге су биле смештене у српској основној школи која носи име добротвора Јована Милетића. Осамдесетих година прошлог века стручњаци из Библиографског одељења НБС отпочињу са инвентарисањем и пописом ове заграничне библиотеке чија стручна обрада и каталогизација још трају. Штампане Католага СПЦО планирано је за крај 2013. године када ће широј јавности бити омогућен увиди у заштиту овог српског културног наслеђа у иностранству.

Кључне речи: Библиотека Српске православне општине, Трст, основна школа „Јован Милетић“, Народна библиотека Србије, културно наслеђе, богослужбене књиге, легат Ђорђа Милошевића, каталог СПЦО

Током седамдесетих година прошлог века Народна библиотека Србије, у складу са једним од својих приоритетних задатака у остваривању опшег интереса у библиотечко-информационој делатности у домену старања о ширењу, популарисању и заштити српске књиге у иностранству, отпочиње организовани рад на реализацији пројеката заштите и презентације српског писаног културног

наслеђа, најпре у Библиотеци манастира Хиландара, а затим и у Библиотеци Епархије будимске у Сентандреји (у сарадњи са Библиотеком Матице српске) и Библиотеци Српске православне црквене општине у Трсту^[1].

О Библиотеци СПЦО у Трсту^[2], граду „на граници између романског и словенског света”, има мало историјских података. У Правилима усвојеним на годишњој скупштини Братства 1793. године не помиње се библиотека. Миодраг Ал. Пурковић у монографији посвећеној СПЦО бележи да је 1909. године, на иницијативу ондашњег председника општине Алексе Мичића, отворена Српска читаоница^[3] с намером да се „омладина, садашња и будућа, окупља и изображава српском књигом”, забавља и „проводи лепе часове у српском духу”. У Правилима Српске читаонице, поред осталог, каже се да ће се Друштво у своме раду служити српским језиком и ћириличним писмом, те да ће се набављати књиге и приређивати предавања и концерте.

Фондови Библиотеке, формирани поклонима угледних дародаваца и куповином, смештени у просторијама Основне школе „Јован Милетић”^[4], при

[1] Илирску трговачку колонију и верску националну заједницу у Трсту сачињавали су трговци, бродовласници и капетани пореклом из приморских крајева Боке Которске, Црне Горе, Херцеговине и Далмације који су, са својим породицама, насељавали овај трговачки центар и „слободну луку” тридесетих година XVIII века. Када су у Трст, као гости богатих сународника, мецена и ктитора, почели да долазе први школовани људи, просветитељи, књижевници, филозофи попут Доситеја Обрадовића, Јована Дошеновића, Јоакима Вујића, Павла Соларића, Вићентије Ракића и других и када је српска заједница била упозната са ослободилачким ратовима и стварањем једне слободне хришћанске земље на Балкану, отпочело је јачање српске националне свести. Формиране су кључне институције које су оствариле запажен удео у животу Срба у Трсту и које трају и данас: Српска православна црквена општина, Школа „Јован Милетић” и црквени хор.

[2] Миодраг Ал. Пурковић, *Историја Српске православне црквене општине у Трсту* (Трст : СПЦО, 1960), 157.

[3] Према документима из Архива СПЦО на које се позива А. Пурковић у *Историји Српске православне црквене општине у Трсту*, Школа је добила име по добротвору Јовану Милетићу, богатом трговцу пореклом из Сарајева, који је трговао у Лајпцигу и Бечу и тестаментом оставио део свога иметка Српској црквеној општини за оснивање школе. Према наведеним изворима, Школа је почела је са радом 1. јануара 1792. године. У часопису Умана наведена је 1787. година као почетак рада „илирске” школе. Власти су озваничиле рад Школе тек 1802. године. За њеног првог директора постављен је Димитрије конте Војновић, а први учитељ био је Василије Витковић. Ђаци су изучавали словенски, немачки и италијански језик, географију, аритметику, историју и калиграфију. Вук Караџић је ову школу сматрао „најбољом српском школом у царству аустријскоме”.

[4] Према документима из Архива СПЦО на које се позива А. Пурковић у *Историји Српске православне црквене општине у Трсту*, Школа је добила име по добротвору Јовану Милетићу, богатом трговцу пореклом из Сарајева, који је трговао у Лајпцигу и Бечу и тестаментом оставио део свога иметка Српској црквеној општини за оснивање школе. Према наведеним изворима, Школа је почела је са радом 1. јануара 1792. године. У часопису Умана наведена је 1787. година као почетак рада „илирске” школе. Власти су озваничиле рад Школе тек 1802. године. За њеног првог директора постављен је Димитрије конте Војновић, а први учитељ био је Василије Витковић. Ђаци су изучавали

Храму св. Спиридона Чудотворца и у Црквеној општини, остали су у дужем периоду несређени и незаштићени. У писму упућеном 1912. године Димитрију Руварцу (1842-1931), дугогодишњем библиотекару Патријаршијске библиотеке у Сремским Карловцима и управитељу Манастирске штампарије, прота Никифор Вукадиновић (1874-1944), парох у Трсту, обавештава свог угледног пријатеља и саветодавца о стању у коме се налазе фондови Библиотеке, жалећи се на њихову несређеност и незаштићеност. „Пописа књига наше библиотеке нема. Врло мали број књига смештен је у једном орману у општинској сали, а већина их лежи на тавану у прашини. Ја сам све те књиге пребрао, те сам се надао наћи много више старих српских књига, бар сва млетачка издања. Али, нажалост”

Зрада у Трсту у којој је смештена српска књига

- закључује Вукадиновић „нема их много”.^[5] Из тридесет писама које је Вукадиновић упутио Димитрију Руварцу у интервалу од 1912. до 1928. године^[6] може се закључити да је прота био заинтересован да прикупи и заштити највредније књиге на српском језику, оригинале и преводе штампане током XVIII и у првој половини XIX века у Бечу, Будиму, Венецији, Београду, Новом Саду и Сремским Карловцима и да је ту своју намеру остварио израђујући први попис овог највреднијег дела фонда. Поменимо само нека дела која су се нашла на списку дупликата предвиђених за размену^[7]: *Ново грађанско землеописаније* Павла Соларића (у Млецима, 1804), *Писменица српског језика* Вука Караџића (у Бечу, 1814), *Мезимац* Доситеја Обрадовића (у Будиму, 1818), *Правило иже во свјатих оца нашего Спиридона* Вићентија Ракића (у Млецима 1802), *Руководство к чесности*

словенски, немачки и италијански језик, географију, аритметику, историју и калиграфију. Вук Караџић је ову школу сматрао „најбољом српском школом у царству аустријскоме”.

[5] Никифор Вукадиновић, *Писма из Трста : Никифор Вукадиновић Димитрију Руварцу*. Приредили Никола Марковић, Даница Филиповић (Београд : Архив Србије ; Трст : СПЦО, 2011), 21.

[6] Нав. дело, 5.

[7] Нав. дело, 75-77.

и *йравостии* (у Будиму 1809), *Руководство к славенскому йравочйенију и йраво-йисанију* (у Будиму, 1806), *Крайкаја Србији, Рацији, Босни и Рами Краљевств истйорија* Јована Рајића (у Бечу, 1793), *Цвјетник* Јована Рајића (у Будиму, 1802), *Кайихизис здравија* Павла Хаџича (у Будиму, 1802), *Физика. Књ. 1-3* Атанасија Стојковића (у Будиму, 1801-1803), *Арисџид и Найшалија* Атанасија Стојковића (у Будиму, 1801), *Численица или Наука рачуна* Јована Дошеновића (у Будиму, 1809), *Истйорија йрйовине* Димитрија Исаиловића (у Будиму, 1816), *Дјела* Јована Хаџича (Милоша Светића) (у Новом Саду, 1855).

У намери да оформи „један драгоцен историјски културни центар”, чије би деловање било у складу са националном, верском и културном мисијом СПЦО, крајем педесетих година прошлога века Управа покреће иницијативу за сређивање Архива и уређење Библиотеке, као и проналажење адекватних решења за њихов трајни смештај и коришћење. Убрзо Библиотека добија свој Правилник за читање и посуђивање књига. На седници Одбора одржаној 12. октобра 1958. године расправља се о попуњавању фондова Библиотеке књигама „теолошког и црквеног значаја”, затим грађом у области сербике и југославике на српском и страним језицима издатој „у слободном свету” од 1945. године. Покреће се, такође, и питање смештаја и, у вези са тим, доноси одлука о уређењу просторија за Библиотеку. Расути фондови обједињени су тада у фонд Библиотеке СПЦО. Део фонда Библиотеке смештен је у салу Црквене општине у улици Ђенова, у здању подигнутом 1868. године које чини архитектонску целину са црквом св. Спиридона Чудотворца, док је фонд намењен потребама Школе смештен у просторијама Школе на Тргу св. Антонија. Део фонда налазио се у две засебне просторије у згради на Тргу св. Антонија. Богослужбене књиге остале су у Парохијском дому. Касније је овај фонд смештен у преуређеним просторијама Архива СПЦО.

На иницијативу председника СПЦО Драгољуба Вурдеље, у консултацијама са др Георгијем Михаиловићем, еминентним библиографом, сачињени су спискови књига које су сврстане у више хронолошко-тематских целина. У записнику са седнице Управе Црвене општине одржане 30. априла 1964. године дате су јасне смернице за поставку и организацију фонда Библиотеке, као и профилисање њене набавне политике. Предвиђено је да „стари каталог” (инвентар, прим. аутора) састављен 1952. године, с обзиром на то да је „делимично непрегледно вођен”, буде замењен новим, потпунијим и прецизнијим „регистром” (инвентаром, прим. аутора) у коме ће књиге бити распоређене према следећим групама: Различите књижевне реткости (без обзира на језик публикације); Књиге из XVIII и XIX века; Ретке црквене књиге; Стари календари; Издања СКЗ; Историја; Часописи; Приповетке, романи и песме; Књижевност, наука, филозофија; Позориште; Опис земље и народа; Речници и граматике; Књиге на италијанском језику; Књиге на француском језику; Књиге на немачком језику; Књиге на руском језику; Књиге на латинском језику; Књиге на грчком језику; Црквене књиге (групација обухвата све књиге и часописе историјског, литургијско-догматског, апологетског, црквено-правног и другог карактера са подцелинама: црквене књиге на српском језику, црквене књиге на страним језицима и издања Гласника СПЦ); Издања

СПЦО у Трсту (по пет примерака од сваког издања); Савремена издања у која спадају: књиге чији су аутори Срби емигранти, објављене од 1945. године, као и оне које третирају комунизам у Југославији, књиге објављене било где у свету и на било ком језику које се односе на Србе и њихова страдања у последњем рату (Другом светском рату, прим. аутора), публикације објављене од 1945. године које се односе на Србе и СПЦО у Трсту, сва српска емигрантска штампа од 1945. године, дела др Никодима Милаша, издања Библије, књиге за школску децу и омладину и речници.

Свеобухватан, организован и законски утемељен рад на сређивању, заштити и презентацији богатих и језички разубњених фондова Библиотеке СПЦО одвија се осамдесетих година прошлога века када екипа стручњака из Библиографског одељења Народне библиотеке Србије борави у Библиотеци са задатком да отпочне рад на инвентарисању и обради књижног фонда монографских и серијских публикација, на српском (у том периоду српскохрватском) и страним језицима. Када су ови послови почетком деведесетих окончани, приступило се првој фази припреме лисног каталога Библиотеке за штампу. С обзиром на то да каталожка обрада није била рађена у складу са важећим међународним библиографским стандардима и Националним каталожким правилима, Стручно-научно веће Народне библиотеке Србије донело је одлуку да се изврши рекаталогизирање према важећим каталожким начелима, после чега би уследила редакција и припрема каталога за штампу. Тај комплексан и обиман посао поверен је у другој половини деведесетих главним редакторима алфabetског каталога монографски публикација Народне библиотеке Србије, библиотечарима саветницима Мирјани Бабовић и Светлани Јанчић. Оне су конверзију библиографских података обавиле у мери у којој је то било могуће, имајући у виду чињеницу да су располагале само посредним и непотпуним информацијама, односно нередигованим и непотпуним рукописом штампаног каталога без могућности увида у инвентарне књиге и сам фонд Библиотеке СПЦО.

Прва прилика да се стекне целовити увид у фонд и инвентарне књиге Библиотеке остварена је тек 2004. године, на иницијативу Светлане Јанчић, која је преузела обавезу да финализује рекаталогизацију, редакцију и припрему за штампу Каталога књига Библиотеке СПЦО. Иницијативу су подржали Сретен Угричић, тадашњи управник Народне библиотеке Србије, Управни одбор СПЦО и проф. др Марија Митровић, шеф Катедре за српскохрватску и словеначку књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Трсту.

У току седмодневне посете Библиотеци СПЦО 2004. године извршен је елементарни увид у инвентарне књиге у којима су запажене бројне празнине и недоследности. С обзиром на то да је Библиотека била у несређеном стању, смештена у приватном стану господина Јована, митрополита загребачко-љубљанског и целе Италије, нису остварени ни елементарни услови за увид у фонд. Ипак, у кратком временском року обављен је обиман посао на инвентарисању и обради Легата Ђорђа Милошевића (део ових књига које су објављене до 1990. године ушао је у корпус првог тома Каталога) и идентификовању и допуни пописа Легата професора Зербониа, угледног тршћанског интелектуалца. Констатовано

је да треба извршити ревизију фонда Библиотеке и реинвентарисање што би представљало полазну основу за финализацију рада на конверзији, редиговању и припреми *Каталога књига на српском и хрватском језику* (Том 1) и *Каталога књига на сираним језицима* (Том 2) за штампу.

И поред перманентног настојања да се сарадња са СПЦО у Трсту интензивира и припрема каталога за штампу убрза, следећа посета Библиотеци уследила је тек 2008. године када су се, према мишљењу Управе СПЦО, стекли повољнији услови за рад у Библиотеци. Од тада до 2012. обављени су бројни стручни послови који ће, почетком 2013. године, резултати објављивањем првог тома Каталога књига Библиотеке СПЦО у Трсту. Упоредне су све јединице са реинвентарисаним и ресигнираним фондом (након ревизије) и исправљени и допуњени локацијски подаци у складу са новоформираним инвентарним књигама, што је битно утицало на прецизност података, али у знатној мери успорило рад на коначној редакцији и припреми за штампу. Из Каталога су искључене каталожке јединице за публикације за које је, током ревизије, утврђено да недостају у фонду и за које је записнички констатовано да су отписане. Допуњени су непотпуни записи, а креирани нови записи за део фонда који је накнадно укључен у корпус штампаног каталога закључно са 1990. годином.

Рад на обради фонда стране књиге отпочео је крајем 2010. године, паралелно са

завршним радовима на рекаталогизирању, допунама и редакцији првог тома Каталога. Предложене фазе рада на ревизији и обради фонда стране књиге, које је одобрио Управни одбор СПЦО, обухватиле су ревизију фонда, реинвентарисање, каталогизацију, редакцију и припрему за штампу другог тома Каталога СПЦО чије се објављивање планира за крај 2013. године.

У Библиотеци СПЦО се ажурира локална библиографска база података која садржи податке о текућем приливу као и записе који улазе у састав штампаних каталога. Управа СПЦО планира укључивање Библиотеке у систем италијанских јавних библиотека.

На иницијативу Народне библиотеке Србије почетком 2012. године предузете су мере за пружање стручне помоћи Библиотеци СПЦО у области заштите и конзервације фонда богослужбених књига из XVIII и XIX века које се чувају у Архиву СПЦО. На основу извршеног увида у стање фонда израђен је Предлог мера техничке заштите које су надлежни италијански органи усвојили. Све предложене конзерваторске мере заштите које се, пре свега, односе на стерилизацију фонда, рестаурацију оштећених листова и реконструкцију повеза, обављаће се у Одељењу за заштиту, конзервацију и рестаурацију Народне библиотеке Србије.

Континуирани рад Народне библиотеке Србије на систематској и стручној заштити српског писаног културног наслеђа у земљи и иностранству верификован је и недавно потписаним *Прошолом о сарадњи Светлој архијерејској синода Српске православне цркве и Народне библиотеке Србије*.

Библиографија

Пурковић, Миодраг Ал. *Историја Српске православне црквене општине у Трсту*. Трст : СПЦО, 1960.

Вукадиновић, Никифор. *Писма из Трста : Никифор Вукадиновић Димитрију Руварицу*. Приредили Никола Марковић, Даница Филиповић. Београд : Архив Србије ; Трст : СПЦО, 2011.

Светлост и сенке : култура Срба у Трсту. Приредила Марија Митровић. Београд : Clio, 2007.

Genti di San Spiridone: i Serbi a Trieste 1751-1914. A cura di Lorenza Rasciniti ... [et al.]. Milano : Silvana editoriale, 2009.

Медаковић, Дејан и Ђорђе Милошевић. *Летопис Срба у Трсту*. Београд : Југословенска ревија, 1987.

PRESERVATION AND PRESENTATION OF THE LIBRARY BOOK FUND
AT THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH MUNICIPALITY IN TRIESTE

Summary

In this paper the author describes attempts of the National Library of Serbia (NLS) to list and protect Serbian books in libraries, monasteries and churches scattered outside the borders of the country. The Library of the Serbian Orthodox Church Municipality in Trieste has been described as a place where a large Serbian colony of educated tradesmen, enlighteners, philosophers and writers, such as Dositej Obradović, Joakim Vujić, Vićentije Rakić and others lived at the end of the 18th and beginning of the 19th century. Books were stored in the Serbian elementary school named after the benefactor Jovan Miletić. In the 80's of the last century, the experts from the NLS bibliographic department started making an inventory of this foreign library and its processing and cataloging have not been finished yet. Printing of the SOCM catalog has been planned for 2013 when the general public will get the opportunity to have an insight into the Serbian cultural heritage abroad.

Keywords: Library of the Serbian Orthodox Municipality, Trieste, elementary school "Jovan Miletić", National Library of Serbia, cultural heritage, liturgical books, Đorđe Milošević's legacy, SOCM catalog

Svetlana Jančić

ЉУБА ЈАЊЕТОВИЋ, 1954-

Народна библиотека Србије
Београд

УДК: 025.5:027.54(497.11)

ЦЕНТАР ЗА БИБЛИОТЕКАРСТВО
И ИНФОРМАЦИОНЕ НАУКЕ
У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ СРБИЈЕ

Сажетак: Центар за библиотекарство и информационе науке Народне библиотеке Србије (НБС) формиран је са циљем да се у специјализованој читаоници са грађом у слободном приступу одговори на све веће и сложеније потребе библиотекара и студената библиотекарства. Информационе услуге Центра у функцији су подршке учењу, стручном усавршавању, континуираном образовању, информационој писмености и научноистраживачком раду корисника. У раду је дат осврт на почетке набавке стручне библиотекарске литературе у НБС и настанак Центра, представљени су његов фонд и делатност, као и потенцијалне услуге у новом окружењу.

Кључне речи: Центар за библиотекарство и информационе науке НБС, библиотекарска литература, образовање библиотекара, библиотечке услуге, информационе услуге

Центар за библиотекарство и информационе науке НБС при Одељењу за пружање информационих услуга корисницима настао је из потребе да се што ефикасније одговори на временом све веће информационе потребе библиотекара и студената библиотекарства и информатике. Центар располаже збирком стручне литературе из библиотекарства и информационих наука која је смештена у слободном приступу у посебно опремљеној читаоници.

**Библиошкеарска лиџературу - од најсџаријих
џриручника до Б фонда**

Дуга традиција набавке стручне литературе за потребе образовања библиотекара сеже скоро до самих почетака рада на организацији и уређењу фондова НБС. Осврт на те почетке има смисао оцртавања историјског репера од кога започиње за наше прилике респектабилно искуство на овом пољу.